

Beleef de haven!

RONDJE HEIJPLAAT MET DE BENENWAGEN

In de stadshavens valt veel meer te beleven dan je zou verwachten. Zeker als je met 'de benenwagen' gaat. Bijna overal in de haven kan en mag je wandelen. Daarom heeft het Havenbedrijf Rotterdam N.V. besloten wandelroutes samen te stellen. De routes helpen wandelaars onbekende stukken van de haven te ontdekken. Deze eerste wandelroute, 'Rondje Heijplaat', werd gemaakt in samenwerking met Projectbureau Stadshavens Rotterdam.

'Rondje Heijplaat' kan ook per fiets worden afgelegd. Voor welk vervoermiddel je ook kiest, neem vooral de tijd om onderweg, ergens op een bankje, aan een kade of het strandje te genieten van de omgeving!

De cijfers op de kaart verwijzen naar de foto's op de achterzijde.

Start- en eindpunt van 'Rondje Heijplaat' is de aanlegsteiger van de Aqualiner achter het RDM-gebouw.

De wandelroute wordt niet met borden aangegeven. Volg de pijltjes op de kaart. Bij de kruising met de Eemhaven kunt u het uitstapje naar het Quarantaineterrein maken. Bij de Baandersstraat kunt u via de Bisonstraat doorlopen naar het eindpunt. U kunt vanaf dit punt ook de Heijplaatweg uitlopen om te genieten van het uitzicht over de Nieuwe Maas.

Beleef de haven!

RONDJE HEIJPLAAT MET DE BENENWAGEN

HAVENWANDELROUTE 3,0 - 4,6 - 6,2 KILOMETER

STADSHAVENS ROTTERDAM

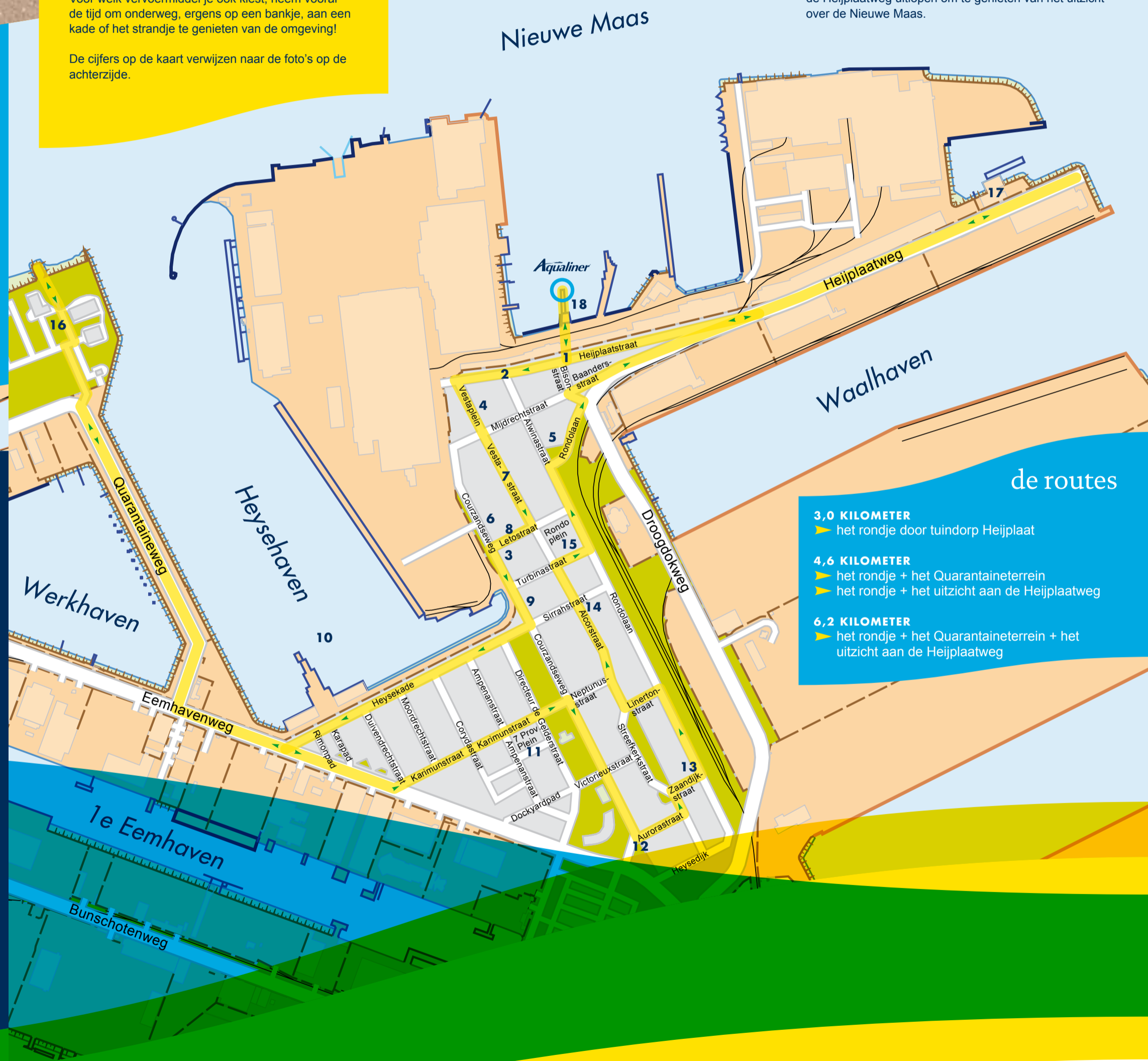
Het gebied van Stadshavens Rotterdam (1600 hectare) ondergaat de komende decennia een complete metamorfose. Samen met marktpartijen realiseren de gemeente Rotterdam en Havenbedrijf Rotterdam N.V. de komende 20 tot 40 jaar een bijzondere combinatie van innovatieve werk- en woongebieden in het stadshavensgebied. Een paar feiten en cijfers: 5000 nieuwe woningen op en nabij het water (in 2025), onderwijs voor tenminste 1000 studenten en 13.000 nieuwe arbeidsplaatsen. 'Nieuwe manieren' is een begrip dat bij Stadshavens Rotterdam centraal staat. Nieuwe vormen van woningbouw (op of langs het water) waarbij het milieu centraal staat is zo'n voorbeeld. Schone bedrijvigheid is er ook een. En dat alles moet er aan bijdragen dat Rotterdam op termijn een sterkere economische positie krijgt (en dat is dan weer goed voor de werkgelegenheid) en dat de stad aantrekkelijker wordt om er te wonen en te leven.

HAVENBEDRIJF ROTTERDAM N.V.

De Rotterdamse haven is een logistiek knooppunt én een industriecomplex van wereldniveau. Doel van het Havenbedrijf Rotterdam (HbR) is versterking van de concurrentiepositie van de Rotterdamse haven. Kerntaken van het HbR zijn de ontwikkeling, het beheer en de exploitatie van de haven en het zorgen voor de vlotte en veilige afhandeling van de scheepvaart. Het havengebied heeft een lengte van zo'n 40 km. Het oppervlak is circa 10.500 hectare (waarvan 5000 bedrijfsterreinen, 3500 water en 2000 (spoor)wegen, leidingstroken en groen).

Er werken 80.000 mensen in de haven. De goederenoverslag bedraagt ruim 400 miljoen ton per jaar. Zo'n 35.000 zeeschepen en 133.000 binnenvaartschepen doen per jaar de Rotterdamse haven aan. Het Havenbedrijf Rotterdam N.V. heeft 1150 medewerkers. De jaaromzet is circa € 450 miljoen.

www.portofrotterdam.com

de routes

- 3,0 KILOMETER**
▶ het rondje door tuindorp Heijplaat
- 4,6 KILOMETER**
▶ het rondje + het Quarantaineterrein
▶ het rondje + het uitzicht aan de Heijplaatweg
- 6,2 KILOMETER**
▶ het rondje + het Quarantaineterrein + het uitzicht aan de Heijplaatweg

Elke stap een historische sensatie...

Toen Heijplaat, het 'dorp aan de rivier', begin 1900 werd gebouwd, was er geen enkele aanleiding om te verwachten dat het moeilijk te bereiken gebied nog geen honderd jaar later tot de 'stadshavens' van Rotterdam gerekend zou worden. Maar Rotterdam groeide harder dan verwacht en ook alle overige ontwikkelingen gingen sneller dan iemand in 1900 ooit kon denken. Wat toen nog een enorme reis was, doen we tegenwoordig in een kwartier met de catamaran. Er zou nu dan ook geen reden zijn om speciaal voor de werknemers een compleet dorp te bouwen, zoals directeur Marius de Gelder van de Rotterdamsche Droogdok Maatschappij in het begin van de vorige eeuw deed. Heijplaat verdient het beschermde stadsgezicht te zijn. Het dorp is met zoveel architectonisch inzicht, deskundigheid en liefde gebouwd, dat het op vele fronten de tand des tijds heeft doorstaan. In de stille straten van Heijplaat waan je je terug in de tijd. De auto's die hier rijden vallen volledig uit de toon want kan de bakkerskar niet elk moment ratelend om de hoek verschijnen? Kom mee wandelen! Geniet van de sierlijk uitspringende bakstenen op de gevels, de houten sierpanelen, de mooie erkertjes, de met beleid gebouwde stenen tuinmuurtjes en nog veel meer. Alleen lopend zie je al die details die Heijplaat zo bijzonder maken.

DE ROTTERDAMSCH DROOGDOK MAATSCHAPPIJ

In 1899 besloot een aantal Rotterdamse zakenlieden dat het tijd was om de scheepsbouw in Rotterdam nieuw leven in te blazen. Op een terrein aan de Boven-Heyplaat zou een nieuwe werf worden gebouwd en de dertigjarige Marius Gerard de Gelder was favoriet voor de functie van directeur. De Gelder wilde wel, mits hij de volledige leiding kreeg over het bedrijf en de technische installatie zelf kon samenstellen. Samen met zijn vader, die als hoofdingenieur van de Indische Waterstaat had gewerkt aan de havenwerken van Batavia, ontwierp hij in 1901 de plannen voor het dokbassin en de werkplaatsen. Op 28 januari 1902 was de Rotterdamsche Droogdok Maatschappij NV een feit en in 1903 werd de werf in gebruik genomen.

EEN SOCIAAL MENS

Aan die eerste directeur van de RDM dankt het dorp Heijplaat zijn bestaan. De werf was lastig te bereiken waardoor het niet eenvoudig was voldoende arbeiders te vinden. Als middel om werknemers aan de RDM te binden, besloot De Gelder dat er dichtbij de werf huizen moesten komen. Dat moesten dan wel goede huizen worden in een aantrekkelijke omgeving, want De Gelder was niet alleen goed zakenman, maar ook een sociaal voelend mens. De gemeente Rotterdam was niet direct enthousiast, maar ging helemaal om nadat architect H.A.J. Baanders de ideeën van De Gelder op papier had gepresenteerd. Voor de bouw van het tuindorp mocht De Gelder vier hectare gemeentelijke grond kopen en kreeg hij 1,23 hectare in erfpacht. De RDM zorgde voor het kapitaal. In 1917 stonden er 311 huizen van architect Baanders, compleet met onder meer een vergadergebouw, 'bad- en waschinrichting', brandspuit, feestgebouw, winkelgebouw en fontein. De Gelder was op sociaal gebied sowieso zijn tijd vooruit: vanaf 1909 mochten mensen onder de zestien jaar bij de RDM maar een beperkt aantal uren werken. Hij voerde de vrije zaterdagmiddag in, zodat de arbeiders zich konden herstellen van het werk en tijd hadden om te genieten van hun woonomgeving. Ook was de RDM een van de eerste Nederlandse bedrijven met een eigen pensioenregeling.

UITBREIDINGEN

In 1911 werd het RDM-terrein uitgebreid met twee ijzerwerkersloodsen. Tegelijk werd de Dokhaven uitgegraven. En terwijl de eerste huizen verrezen, werden op de grens van het tuindorp en het fabrieksterrein een nieuw kantoor, een entreegebouw (later werd dit onderdeel van het oude hoofdkantoor) en een schaftlokaal met bibliotheek gebouwd. Dat moest ook wel, want inmiddels telde de RDM 1200 medewerkers. In 1914 werd Dirk Christiaan Endert hoofdingenieur bij de RDM. Toen De Gelder in mei 1918 overleed aan een ernstige ziekte volgde Endert hem op. Hij bleek even bezielend en bekwaam als De Gelder. Tot zijn dood in 1951 bleef hij directeur.

In 1918 kreeg het terrein weer een uitbreiding. De Dokhaven werd verder vergroot en tussen de Dokhaven en de monding van de Waalhaven kwam plek vrij voor onder meer een smederij en een gieterij. Omdat de toegang tot de Heysehaven werd verlegd, kwam ook aan de westkant meer ruimte. Hier werd de scheepsbouwloods gebouwd. Nog later werd ook het zuidelijke deel van de Heysehaven langs de Courzandseweg gedempt. In de jaren twintig werden aan de zuidrand van het dorp nog eens 180 huizen van architect De Clerq gebouwd. Rond 1940 had het RDM-bedrijfsterrein een omvang bereikt van veertig ha.

Eind jaren veertig werd de Heysehaven vergroot om plaats te bieden aan Dok 8, dat werd gebruikt voor de reparatie van zeer grote schepen. Het riviertje de Koedood was inmiddels gedempt en het dorp werd nog verder uitgebreid op het driehoekige terrein ten zuiden van de Heysehaven. Aan de kant van de Waalhaven werd begin jaren vijftig de bestaande haven uitgegraven tot Sleepboothaven voor de eigen vloot van de RDM.

WAPENFEITEN EN VERVAL

In de twintiger en dertiger jaren van de vorige eeuw groeide de RDM uit tot een van de grootste werven van Europa. In 1938 werd het nieuwste vlaggenschip van de Holland-Amerika Lijn gebouwd op de werf aan de Heijplaat: de Nieuw-Amsterdam, het grootste en mooiste passagiersschip dat ooit in Nederland van stapel was gelopen! Ruim twintig jaar later werd het ss Rotterdam bij de RDM gebouwd. Met zijn moderne uiterlijk (géén centrale schoorsteen), het door interieurarchitect Van Tienhoeven ontworpen interieur, een complete 'Lijnbaan' en een door Hugh Maaskant ontworpen zwembad, bevestigde het schip dat een 'nieuwe tijd' was aangebroken. Enkele jaren na het succes van De Rotterdam bleek dat de Europese scheepsbouw moeilijke tijden tegemoet ging. Lijnvliegtuigen namen vervoerstraken over van schepen en daar kwam bij dat steeds meer scheepsbouw werd uitbesteed aan lagelonenlanden. De RDM probeerde het hoofd boven water te houden door andersoortige opdrachten aan te nemen. Zo produceerde de werf onder meer kernreactorvaten voor Dodewaard. Uiteindelijk mocht het niet baten: RDM ging onder in het RSV-concern, dat echter ook niet levensvatbaar bleek. In 1983 ging RSV failliet. RDM maakte een doorstart waarbij een deel van het bedrijf zich richtte op reparatie en offshore en het andere deel op de marinebouw. Tot midden jaren negentig van de vorige eeuw bleef RDM als overheids-NV actief in de defensie-industrie en de apparatenbouw. Van de ruim vijfduizend mensen die ooit werkten in de RDM-gebouwen, waren er toen nog vijfhonderd over. In 1994 werd het grote RDM-terrein verkocht aan een particulier, die het grootste deel verhuurde als bedrijventerrein. In 2002 kocht het - toen nog - Gemeentelijk Havenbedrijf het RDM-terrein aan namens de Gemeente Rotterdam. In 2004 werden de laatste RDM-onderdelen - technology en submarines - opgeheven, waarmee een einde kwam aan een roemrijke historie!

TOEKOMST

De historie van de Rotterdamsche Droogdok Maatschappij mag dan ten einde zijn, de RDM gaat niet verloren! Onder het motto Research, Design and Manufacturing (RDM) zorgt het Havenbedrijf Rotterdam N.V. voor de ontwikkeling van het RDM-terrein. Deze unieke plek is helemaal geschikt als vestigingsplaats voor creatieve en innovatie ondernemers uit de 'maakindustrie'. Het middelpunt van de RDM Campus is de voormalige machinehal RDM Innovation Dock. Hier krijgen de technische opleidingen van de Hogeschool Rotterdam en het Albeda College een plek. Ook komt ruim 12.000m² beschikbaar voor bedrijven die op kennisgebied willen samenwerken met het onderwijs.

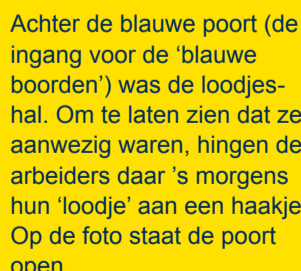
CULTUURHISTORIE AAN HET WATER

De RDM-terreinen en gebouwen vormen samen met het Quarantaineterrein en het tuindorp Heijplaat een havengebied met een hoge cultuurhistorische waarde. De verschillende gebouwen waaruit de 'RDM-muur' bestaat, werden voornamelijk gebouwd tussen 1912 en 1916. Het belangrijkste deel bestaat uit de hoofdingang voor de werknemers en de monumentale directievloer met de speciale ingang en aangrenzende directievertrekken. In 1916 werden de tekenkamers op de eerste verdieping gebouwd. Op de tweede verdieping kwamen ruimten voor de technische afdelingen. De directieruimten zijn stuk voor stuk prachtige voorbeelden van de Nederlandse Art Deco Stijl. De directievloer (ca. 400 m²) bestaat uit de entreehal, ontvangstkamers, directiekamer en de commissarissenkamer. In de centrale hal zijn in glas in lood de vier elementen vuur, water aarde en lucht te zien.

1

Onderscheid moest er zijn. Er was dus een aparte ingang voor de directie, een ingang voor de 'witte boorden' en een ingang voor de 'blauwe boorden'. Op de foto een kijkje in de directiehal waar de vier elementen zijn afgebeeld op gebrandschilderde ramen.

2

Achter de blauwe poort (de ingang voor de 'blauwe boorden') was de loodjeshal. Om te laten zien dat ze aanwezig waren, hingen de arbeiders daar 's morgens hun 'loodje' aan een haakje. Op de foto staat de poort open.

3

Elke eengezinswoning had vijf kamers: een woonkamer, een mooie kamer, een slaapkamer voor de jongens, een voor de meisjes en een voor de ouders. Wie ergens anders ging werken, moest wel binnen zes weken verhuizen...

Voordat er kerken werden gebouwd op Heijplaat, werd het torengedebouw neergezet. Alle gezindten waren hier welkom om hun diensten of feesten te houden. Later werden de feesten in Courzand gevierd en de diensten in de kerken.

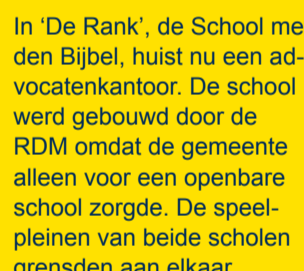
5

6

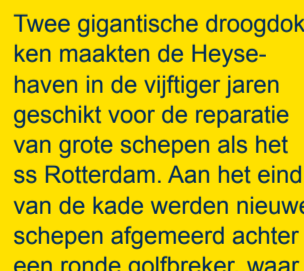
7

8

9

10

11

4

Hoewel alle woningen even groot moesten zijn en de strook voor woningbouw lang en smal was, is Baanders er wonderwel in geslaagd een gevarieerd geheel te bouwen. Visuele effecten als verschillende kapconstructies en inspringende pleintjes zorgen voor variatie en karakter.

Dit 'jonggezellenhuis' heette in eerste instantie 'het jongenshuis': een logeerkamer voor jongens die de opleiding volgden. Maar ook vrijgezellen, of zoals De Gelder ze noemde 'verstokte celibatairs', en mensen die tijdelijk bij de RDM werkten, konden in een van de 24 kamertjes logeren. De bewoners van Heijplaat mochten geen kostgangers in huis nemen, want dan zou er overbevolking ontstaan.

Ooit stond hier de grote boerderij 'Courzant', genoemd naar een zandplaat die voorkomt op kaarten uit de zeventiende eeuw. Courzand werd gebouwd als feestgebouw van de RDM, compleet met kegelbanen. Er waren tentoonstellingen en achter het gebouw was een openluchtpodium met cirkelvormige banken.

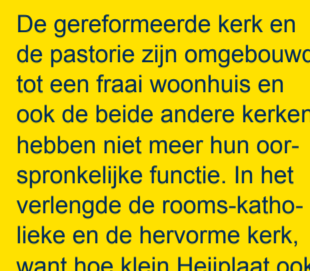

Het Zeven Provinciënplein is genoemd naar de door de RDM gebouwde kruiser. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog was het schip zo goed als klaar maar het is de Duitsers nooit gelukt het afgebouwd te krijgen. Na de oorlog was het schip snel klaar. Op het plein de welhaast vergane glorie van een winkelcentrum uit de vijftiger jaren.

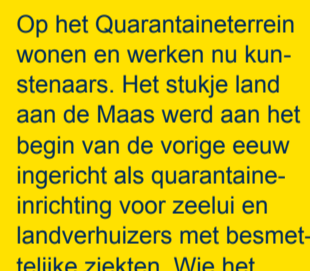
De 'tweede' directiewoning van de RDM. De eerste stond vlakbij de fabriek maar werd gesloopt om plaats te maken voor nieuwe kantoorruimte. Een deel van het dorp was bedoeld voor de 'blauwe boorden', een ander deel, het gouden randje, voor de 'witte boorden'.

13

15

Op het Quarantaineterrein wonen en werken nu kunstenaars. Het stukje land aan de Maas werd aan het begin van de vorige eeuw ingericht als quarantainearrichting voor zeelui en landverhuizers met besmettelijke ziekten. Wie het paadje afloopt, komt terecht bij het enige natuurlijke Rotterdamse zandstrandje aan de Maas. Het terrein en de gebouwen zijn voorgedragen voor aanwijzing als rijksmonument.

17

Vanuit Rotterdam een bezoek brengen aan Heijplaat is nu wel heel eenvoudig: stap op de Willemskade in de Aqualiner en binnen een kwartier zet je weer voet aan wal op het RDM-terrein.

De Aqualiner vaart op werkdagen om de vijftig minuten. Kijk voor de exacte tijden op www.aqualiner.nl.

12

Oud en nieuw ontmoeten elkaar op de hoek van de Rondolaan. Eind 2008 worden de eerste nieuwbouwwoningen opgeleverd. De huizen worden bewoond door Heijplaters uit straten die op de schop gaan.

14

Het muziekpaviljoen Prinses Beatrix houdt nog steeds stand aan het Rondoplein. Incidenteel wordt het gebruikt voor optredens van de muziekvereniging Dockyard. De gemeenschapszin in Heijplaat was groot, er waren dan ook veel verenigingen die regelmatig gebruik maakten van de muziekkapel.

16

Aan de Heijplaatweg 7 heeft de Koninklijke Roeiers Vereniging Eendracht een eigen haventje plus kantoor. In weer en wind zorgen de stoere roeiers met hun kleine, wendbare bootjes voor het vastmaken of losgooien van de trossen van zeeschepen. Ook zorgen de roeiers - gediplomeerde schippers - voor het naar en van de wal brengen van passagiers, leveranciers en bemanningsleden. Op de foto de roeiershaven met op de achtergrond de Aqualiner.

18

Beleef de haven!